

Salinger – Günahını Boynunda Taşıyan Yazar

Salinger'ın ölümünün ardından çok sayıda yazar, kısa-uzun değerlendirmeler yaptı, bunların bir kısmı bizde de yayımlandı. Söz alanlar kabaca iki kategoriye ayrılıyordu: bir yanda Salinger'ın yazdıklarından çok etkilenenler ve hatta onun gibi yazabilmek isteğiyle yola çıkanlar, dolayısıyla Salinger'ın boş bir efsane olmadığını söyleyenler; diğer yandaysa 1960'lardaki eleştirmenlerin yaygın kanısını paylaşanlar, yani *Çavdar Tarlasında Çocuklar*'ın konusu ve dili açısından önemli olduğunun kabul edilebileceğini, ama sonraki kitapların "ıvır-zıvır" olduğunu, bir kitap için de bu kadar yaygara koparılmasını anlamsız bulduğunu söyleyenler. Salinger'la lise çağında tanışmış ve çok sevmiş bir okur olarak ilk kategoriye katıldığımı, ikincisine katılmasam da neden öyle dediklerini görebildiğimi söyleyebilirim; ama bir yazar olarak baktığımda, başka bir şeyin kafama takıldığını fark ediyorum. Kısaca şu: Salinger bunu kendine neden yaptı?

"Bu" da şu: "Hapworth"ün yayımlanma tarihi 1965, Salinger'ın ilk öyküsüyse 1940 tarihli; yani 25 yılda yaklaşık otuz öykü ve bir roman yayımlamış, sonra da susmayı seçmiş bir yazardan söz ediyoruz (her ne kadar bu susku sırasında 15 roman yazdığı söyleniyorsa da). Salinger'ın 1951 tarihli *Çavdar Tarlası*'ndan sonraki verimi, Glass ailesi hikayelerinden ibaret: "Franny", "Zooey", "Seymour: Bir Giriş", "Yükseltin Tavan Kirişini Ustalar" ve kitaplaşmadıysa da yazarın yayımladığı son metin olması nedeniyle önem taşıyan "16 Hapworth 1924" hep aynı ailenin bireyleri etrafında dönen, giderek bir tür Uzakdoğu mistisizmine odaklanan metinler. Ben de sormadan edemiyorum: neden? Günah değil mi?

Salinger'ın ilk öykülerine baktığımda (bunlardan birkaçı bizde yayımlandı, ama Salinger bu öykülerin kitaplaşmasına hiçbir zaman izin vermediği için hepsini toplu olarak bulma olanağı yok), ben de herkesin gördüğünü görüyorum: genç kuşağa yönelmiş bir bakış, gençlerin konuşma biçimlerine dikilmiş bir kulak. Salinger, İkinci Dünya Savaşı yıllarında gidip Hemingway'i bulmuş, o da "Herifte acayip bir yetenek var" demiş ya, bence onu etkileyen şeylerin başında, Salinger'ın diyalog sanatını o yaşta kusursuzluğa vardırarak kadar iyi becermesi geliyor. Bu dönemde *Çavdar Tarlası*'nın kahramanı Holden'la ilgili bir öykünün yanı sıra, Glass ailesi üyelerini de yazmaya başlıyor Salinger, ama onları saplantı haline getireceğinin bir işareti bence henüz yok.

Seymour Glass'ın intiharını anlatan "Muz Balığı için Mükemmel Bir Gün" 1948'de *The New Yorker* tarafından havada kapılıyor, dergi Salinger'a "yazdığın her şeyi önce bize getireceksin" sözleşmesi imzalatıyor; Brigitte Bardot öykünün film haklarını almak istiyor. *Çavdar Tarlası* da büyük bir başarı ve büyük bir tartışma getiriyor (hem okullarda en çok okutulan, hem de en çok sansürlenmiş kitaplardan biri oluyor Amerika'da). 1953'te *Dokuz Öykü* çıktığında, Salinger'ın önünde hala birden fazla yol vardı diye düşünüyorum; ama 1955'te "Franny" ve "Tavan Kirişi", 1957'de "Zooey", 1959'daysa "Seymour" çıkıyor. 1965'teki "Hapworth"e kadar hiçbir şey yayımlamıyor Salinger, ama 1961'deki bir

söyleşisinde, Glass ailesiyle işinin henüz bitmediğini, bir roman üçlemesi üzerinde çalıştığını söylüyor.

Nedir bu Glass ailesi meselesi? Olağanüstü yetenekli, zeki, duyarlı bir gruptan söz ediyoruz; bacak kadar boylarıyla edebiyat profesörü gibi konuşuyor, önceki-sonraki yaşam hakkında derin düşüncelere dalıyorlar, ama bilmişliklerini asıl insan ilişkileri ve karakter gözlemlerinde konuşturuyorlar. 1953'te, birkaç yıldır Zen Budizme dalmış biri olarak inzivaya çekilen ve inancı gereği aile kurumundan uzak durmaya çalışan bir yazar için, aile ilişkileri, nişanlılık, evlilik gibi konuların bu kadar ağırlıklı olması tuhaf değil mi? Öte yandan, evlenmeden durmadığını, çocuk da yaptığını (ve çeşitli tuhafılıklara imza attığını) göz önünde bulundurmak gerekebilir – belki de Salinger, “dinsel yasak” a rağmen ya da tam da o nedenle bu konulara kafasını takmıştı, bunları yazmadan da edemiyordu.

İşin biyografik tarafı ilginç tabii, ama benim ilgimi çeken asıl şey bu değil. Diyelim ki Salinger “evlilik” olarak özetleyeceğim ama daha geniş bir açılımı olan bir “tema”yı, tüm yapıtının temelini yerleştirmeye karar verdi; bunu neden tek bir karakter kadrosu üzerinden yaptı? Tersinden sorayım: sabit bir kadroya bağlı kalmamanın avantajları neler olurdu? En bariz avantaj, konuyu çok daha farklı yönlerinden, farklı karakterlerin farklı bakış açılarından, farklı olaylar bağlamında ele alabilmesi olurdu herhalde. Glass ailesi o kadar “nevi şahsına münhasır” bir ekip ki, böyle bir çeşitlemeyi olanaksız kılıyor; aile üyeleri “normal” insanlarla temas kurduğunda bile, hikaye normallerin hikayesi değil, Glass’lerin hikayesi oluyor haliyle, çok baskınlar çünkü.

Bir temada derinleşme konusunda da emin değilim aslında – “Hapworth” bu açıdan çeşitli soru işaretleri doğuran bir metin. Bir yanıyla Glass sagasının devamı, ama bir yanıyla da değil – bütün o okuma listesi, kitap ve yazar dedikodularını geçince, belirgin bir Zen varlığı görüyoruz örneğin.

İki adım geri atarsak: Salinger’ın yazısı, Holden’daki otobiyografik öğelerin ağırlığını da katarak söylüyorum, görmeye ve dinlemeye dayalı bir yazıydı, bizde sevilen terimle “yaşanmışlık”ın yazısıydı. İnsanlarla bağlantısını radikal bir biçimde kesmeye yönelen, bir yandan da mistik bir alanda ilerleyen bir yazar, hem içine kapanan hem de dünyevi olandan çekilmeye kararlı bir yazar, 1960’ların, 70 ve 80’lerin gençlerini nasıl konuşturabilir? Onlar hakkında ne biliyor ki anlatsın?

Bu durumla karşı karşıya kalan bir yazar için, “tanıdığı” karakterlerle yola devam etmek, aslında çok makul bir yol tabii. Onları yazdığı sürece, tarihsel anlamda belirli bir döneme, o dönemin deneyim ve duyarlılığına, en önemlisi de diline bağlı kalmasını gerekçelendirmiş oluyordu Salinger. Kendi mistisizmini de yazdığı karakterlere giydirdiği için, bu alanda kafa yorduğu şeyleri kurgusuna yedirmenin yolunu bulmuştu. Kendi kendini köşeye sıkıştırmış, ama o köşeden yine de bildiğini okumayı sürdürebilmişti.

Yine de bu yol, tek yolu değildi. Salinger, yaşadığını ve gözlemlediğini yazan bir yazar olsa bile, ne kadar koyu bir inzivada olursa olsun, 1953’ten 2010’a hiçbir şey yaşamadığını

iddia edemeyiz herhalde (pek çok şey yaşadığını da birinci elden tanık anlatılarından biliyoruz); kaldı ki inziva öncesinde de ciddi bir savaş deneyimi var. Belki, diyorum, rivayet edilen 15 romanın arasında yine Glass ailesini konu alanlar vardır, ama başka yollara sapmaya, yazarlığını özgürleştirmeye karar vermiş, bunu denemiş, boynunda taşıdığı günahını yere bırakıp “yeni”nin risklerini göze almış da olabilir Salinger. Bir okuru olarak da, bir yazar olarak da bu olasılık, “aynısının yenisi” Glass hikayelerinden daha çok heyecanlandırıyor beni. Merakla bekliyorum.